

SVCN-gedragscode

Omgang met menselijke resten in volkenkundige musea

De musea, aangesloten bij de Stichting Volkenkundige Collecties Nederland, spreken inzake de omgang met menselijke resten het volgende af.

‘Menselijke resten in volkenkundige collecties’ heeft hier betrekking op zowel prehistorische en historische skeletten en skeletdelen als op voorwerpen samengesteld uit bewust bewerkte menselijke resten. Het betreft collectiestukken die verzameld zijn in het kader van fysieke antropologie, archeologie en volkenkunde. Uitgangspunt bij de omgang met menselijke resten is de ICOM Code of Professional Ethics:

Collections of human remains and material of sacred significance should be housed securely and respectfully, and carefully maintained as archival collections in scholarly institutions. It should be available for legitimate study on request. Research on such materials, its housing, care and use (exhibition, replication, and publication) must be accomplished in a manner consistent with professional standards and the interests and beliefs of the members of the community, ethnic or religious groups from which the object originated. When sensitive material is used in interpretive exhibits, this must be done with great tact and with respect for the feelings of human dignity held by all peoples.

Deze uitgangspunten gelden alle aspecten van het museale werk: verzamelen, beheren, onderzoeken, presenteren, afstoten. Er vloeien een aantal verplichtingen uit voort:

- 1 Ieder museum dient ervoor zorg te dragen dat menselijke resten op een respectvolle wijze in de depots worden opgeborgen.
- 2 Ieder museum dient zorg te dragen voor registratie en documentatie van bestaande collecties menselijke resten en heeft daarover desgevraagd aan de betrokken gemeenschappen een informatieplicht. Indien de betreffende menselijke resten deel uitmaken van een grafvondst waaruit ook andere objecten in de collectie zijn opgenomen, wordt dit expliciet gedocumenteerd.
- 3 Er wordt terughoudendheid betracht bij plaatsing op het internet van afbeeldingen van en informatie over skeletten en skeletdelen. Ook objecten samengesteld uit menselijke resten worden met terughoudendheid behandeld.
- 4 De SVCN-musea dienen zorg te dragen dat binnen de staf van conservatoren voldoende expertise bestaat ten aanzien van de onderscheiden collecties menselijke resten in de afzonderlijke musea, waarbij de betreffende specialisten op de hoogte zijn van de gevoeligheden omtrent de specifieke problematiek bij de gemeenschappen waaruit de menselijke resten afkomstig zijn.
- 5 Ieder museum weegt ethische overwegingen zwaar mee bij verzoeken om toegang tot de collectie menselijk resten voor wetenschappelijke onderzoek, tentoonstellingen en andere vormen van openbaarmaking.
- 6 Ieder museum gaat open en afgewogen te werk bij eventuele verzoeken met betrekking tot overdracht van het beheer, tot onderzoek, tentoonstellen of restitueren van menselijke resten aan legitieme vertegenwoordigers van de betrokken gemeenschap. De criteria die worden gebruikt om tot een eindoordeel te komen worden expliciet aangegeven.
- 7 Bij eventuele presentaties van menselijke resten wordt verantwoord met het materiaal omgegaan, waarbij ook de inhoudelijke betrouwbaarheid en geldigheid van de informatie gegarandeerd is.
- 8 Slechts na zorgvuldige afweging worden objecten actief of passief geacquireerd die zijn samengesteld uit menselijke resten.
- 9 Alvorens een museum overgaat tot eventueel afstoten/vernietigen van fysisch-antropologische collecties, wordt de wetenschappelijke waarde van ieder collectiestuk vastgesteld, worden de overwegingen om tot een eindoordeel te komen expliciet geregistreerd, en wordt het voornemen voorgelegd aan de nationale autoriteiten van het land van herkomst.

Met inachtneming van bovenstaande verplichtingen gelden bij het tentoonstellen van menselijke resten de volgende aandachtspunten ten aanzien van de vraag of er al dan niet ethisch bezwaar is tegen tentoonstellen:

- 1 Ouderdom (bedenk of er sprake is van ‘archeologisch’ materiaal of dermate recent materiaal dat er mogelijk directe betrokkenheid van nabestaanden is)
- 2 Periode waarin de menselijke resten ontdekt, cq. opgegraven zijn en tot museale collecties zijn gemaakt (denk aan de regelgeving die sinds de jaren zeventig sterk is aangescherpt).
- 3 Doodsoorzaak (denk aan gewelddadig koloniaal optreden, maar ook aan het onderscheid tussen gesnelde schedels en voorouderschedels)
- 4 Expliciete verzoeken van lokale culturen (Maori of Native Americans proberen bijvoorbeeld consequent een einde te maken aan het ‘museale’ bestaan van menselijke resten)
- 5 Functie van het voorwerp in de betreffende cultuur
- 6 Normen en waarden van de betreffende cultuur met betrekking tot de omgang met menselijke resten
- 7 Wensen en belangen van lokale politieke machthebbers
- 8 Normen en waarden in onze eigen cultuur met betrekking tot de omgang met menselijke resten
- 9 Presentatietechnieken (Is het mogelijk om een goed beeld te geven van het gebruik van menselijke resten in een bepaalde culturele context of is de kans groot dat mensen toch weer met een simpel, vertekenend vooroordeel naar huis gaan ?)
- 10 Achtergrondinformatie en betekening

Desgewenst kunnen musea in concrete gevallen de ethische commissie van de SVCN hierover raadplegen.

Bronnen:

Discussiestuk, lezingen en kort verslag van de SVCN-discussiedag over menselijke resten in musea 13 mei, KIT, Amsterdam.

Aarts, B., *Een lijk in de kast? Teruggave van menselijke resten in de collecties van volkenkundige musea*. Afstudeerscriptie Studierichting Beheer en Behoud, Reinwardt Academie, Amsterdam 2000.

D. G. Jones and R.J. Harris, ‘Archeological Human Remains. Scientific, Cultural, and Ethical Considerations.’ In: *Current Anthropology* 39:2, 253-264, april 1998

Museum Ethnographers Group Guidelines on Management of Human Remains, (23 May 1991), gepubliceerd in *Art Antiquity and Law* Vol. 7:4, dec. 2002, pp. 404-406.